

Commentaar op **Metanoia** (ISBN: 90-77228-25-X, Samsara Uitgeverij) van Jan Foudraine.

Een pluspunt bij Jan Foudraine is dat hij goed uit zijn woorden komt en zijn standpunten helder formuleert. Het voordeel daarvan is dat ik als lezer onmiddellijk kan aangeven wanneer ik het niet met hem eens ben en dat is nog al wat. Ik doe een greep:

- Het is een bekende valkuil (zie **Textbook of Transpersonal Psychiatry and Psychology**, ISBN: 0-465-09530-5, blz.63-64, 214, 243-244, 330) dat transpersoonlijke levels ofwel worden ontkend ofwel worden herleid tot prepersoonlijke of persoonlijke stoornissen, zeg maar gepathologiseerd worden. Een voorbeeld. Spirituele ervaringen kunnen gepaard gaan met een gevoel van oplossen van egogrenzen wat kan doen denken aan sommige pathologieën waarmee ze een oppervlakkige gelijkenis vertonen. Zo werden in het verleden mystieke ervaringen herleid tot regressies naar de eenheid met de moederborst, spiritueel-extatische vervoeringen bekeken als een narcistische neurose, verlichting afgedaan als regressie naar de moederschoot, en meditatie geklasseerd als zelfgeïnduceerde catatonie. Dat is de valkuil die Ken Wilder omschrijft als het pre-trans misverstand. Het werkt bovendien in beide richtingen.

Klassieke analisten hebben, zoals uiteengezet, de neiging het transpersoonlijke te herleiden tot het prepersoonlijke (of persoonlijke). Maar transpersoonlijke therapeuten hebben soms de neiging precies het tegenovergestelde te doen, en bijvoorbeeld alle psychoses te interpreteren als mooie spirituele groeimomenten, waardoor ze vaak een te romantische visie hebben over ernstige psychopathologie zoals bijvoorbeeld schizofrenie en manisch-depressiviteit, en zodoende te weinig rekening houden met prepersoonlijke (= biologisch-constitutionele) beperkingen. Transpersoonlijke therapeuten moeten met andere woorden met de voeten op de grond blijven en er telkens opnieuw rekening mee houden dat niet elke vervaging van egogrenzen een 'breakthrough' is, het kan ook een 'breakdown' zijn.

En dat is nu net het punt waar Jan Foudraine in zijn eerste boek, **Wie is van hout**, uit de bocht ging en dat beknopt nog even overdoet in het eerste hoofdstuk van **Metanoia**: hij blijft zich verzetten tegen de evidentie dat ernstige geestesziekten niet alleen biologisch bepaald zijn maar, sterker zelfs, soms genetisch zijn ingebakken om pas op latere leeftijd de kop op te steken, zoals bijvoorbeeld schizofrenie. Kortom, J.F. neemt in hoofdstuk 1 een loopje met de werkelijkheid en demonstreert beslist een te romantische visie op ernstige psychopathologie.

Hij is zich bewust van die kritiek (blz. 12, blz. 67), maar laat na om die kritiek te weerleggen, integendeel. Zo schaart hij zich op blz. 12 aan de zijde van Ronald Laing om nogmaals uit te halen naar de psychiatrie die met medicatie de

psychose platgooit en zodoende verhindert dat de cliënt in een veilige omgeving het ‘goud’ van de bewustzijns-groei kan oogsten... Met die lyriek kan J.F. misschien de naïeve leek overtuigen, maar toch niet de collega-psychiaters die ervaring hebben met psychosezorg? Om het concreet te houden: laat ons even een sprong terug in de tijd nemen, meer bepaald de tijd voor de introductie van de neuroleptica (jaren 50). De toen nog gigantisch grote psychiatrische klinieken zaten vol met honderden chronisch-psychotici die zeker nog niet platgeslagen werden met het ‘gewapend beton’ van de neuroleptica, want die bestonden nog niet. Er was (zeker na 1900) alleen liefdevolle zorg in een veilige omgeving. Wie van die talloze psychotici heeft na decennialang worstelen in een veilige omgeving uiteindelijk ‘het goud’ van de hogere bewustzijnsintegratie mogen meemaken? Juist! Bovendien vergeet J.F. te vermelden dat in de hoogdagen van de antipsychiatrie het o.m. de familie van de patiënten was die de kat de bel aanbond omdat die het uitzichtloze psychotisch lijden van de patiënten niet langer kon aanzien en smeekte om ze terug pillen te geven. En experimenten om de institutionele psychiatrie gewoonweg af te schaffen – ik geloof in Italië, begin jaren 80 – liepen desastreus af, omdat je uiteraard wel het instituut ‘psychiatrische kliniek’ kan afschaffen, maar niet de psychiatrische ziektebeelden. En in de U.S.A. blijkt een groot percentage van de daklozen te bestaan uit onbehandelde schizofrenen die, als ze geluk hebben, door de farmaceutische firma’s geselecteerd worden voor het uittesten van de laatste generatie neuroleptica, zodat die chronisch-psychotici op die manier toch nog aan de nodige (gratis) medische verzorging geraken.

J.F. ziet het bewustzijn blijkbaar uitsluitend als een entiteit los van het lichaam en hij vergeet dat om geestelijk gezond te functioneren, en al zeker om mystieke ervaringen te kunnen incasseren, je over een gezond brein moet beschikken met een stevige neuronale bedrading die tegen een lichtstootje kan. Merkwaardig toch dat J.F., een arts van opleiding, in zijn enthousiasme vergeten is dat het brein een orgaan is dat, net zoals elk ander orgaan, ziek kan worden met alle bewustzijns- en gedragsgevolgen van dien. Maar eigenlijk weet J.F. wel dat hij overdrijft en dat het in de psychose niet al goud is wat blinkt, meestal niet zelfs! Zie bijvoorbeeld blz.136 waar hij relativeert: ‘De chaos en verwarring tijdens een psychotische crisis kan in deze zin, zo meenden zij, een rijke oogst opleveren. Althans – zo voegt Laing er in zijn latere beschouwingen aan toe – in sommige gevallen.’

En dat laatste zinnetje laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

- Dat taal en conceptualisering (blz. 23 en verder) een rol speelt in het ontwikkelen van verkeerde denkbeelden en eventueel ingebeelde ziektes is evident, maar ik zou zeggen: ‘Niet overdrijven, hé!’ want ook dit is een echo van de antipsychiatrie: het zijn de psychiaters die onaangepaste mensen onbestaande geestesziekten aanpraten. Terwijl het al lang is aangetoond (adoptieonderzoek, tweelingstudies) dat schizofrenie een polygene erfelijke

aandoening is, die bovendien in alle culturen even frequent voorkomt met vergelijkbare symptomen, ook bij volkeren zonder DSM-etikettering.

Psychiatrische ziektebeelden zijn evenmin of evenveel ‘conceptueel’ als bijvoorbeeld tuberculose of colitis ulcerosa. Met andere woorden: ze bestaan, ongeacht hoe je ze benoemt. Het toppunt van ontkenning van psychiatrische ziektes vond ik op blz. 45, waar een als schizofreen gediagnosticeerde vrouw (maar die schitterende poëzie schreef) de hulp inriep van Ronald Laing en te horen kreeg: “Mevrouw, schizofrenie bestaat niet. Dat is alleen maar een woord!” Hopelijk heeft de door J.F. bewonderde Ronald Laing haar nog iets meer gezegd dan dat, want ik ben alvast niet onder de indruk, tenzij in negatieve zin, van dit soort verhalen. Stel je voor dat een vrouw met borstkanker te horen krijgt dat borstkanker niet bestaat en alleen maar een woord is...

Vanaf het einde van hoofdstuk 1 heb ik veel minder bezwaren aan te tekenen. Als psychotherapeut en metafysisch filosoof kan ik hem duidelijk meer waarderen dan als (anti)psychiater. J.F. schrijft bevlogen, inspirerend, helder en indringend. Hier en daar pareltjes waar je stil van wordt, stukjes om in te lijsten. Maar toch ook hier enkele bedenkingen:

- Soms krijg je het gevoel dat in het Oosten er niet veel voor nodig is om als ‘verlichte’ of ‘meester’ door het leven te gaan (zie bv. de zen-anekdote op blz. 50).

- Het idee dat je de wereld zelf creëert met woorden en gedachten? Ja natuurlijk, als je dat creëren maar niet te letterlijk neemt. Er mag immers redelijkerwijs worden aangenomen dat de wereld al bestond voor er mensen op rondliepen die met ‘conceptuele kaders’ de dingen begonnen te rubriceren en te classificeren.

- Mystiek, al goed en wel, maar over welke mystiek gaat het? Het loslaten van de ‘thinking mind’ (vanaf blz. 35) en komen tot pure oorspronkelijke waarneming zonder voor-oordelen, is dat het hoogste doel? Erg fijn als je dat meemaakt, je kunt er inderdaad een dag lang helemaal onder de in-druk van zijn, ik weet waarover ik spreek, maar ben je vanaf dan een ‘Ontwaakte’?? Het pure zijn-in-de-ervaring is een indrukwekkend en intens gebeuren, maar is dat het einde van het verhaal? Dat het gevoel van subjectief waarnemerschap oplost in een ervaring van één-zijn en het ego zich ontkramp is één ding, maar dat daardoor ook meteen elke vorm van hoger organiserend principe mee verdwijnt is een inschattingfout. De ik-kramp loslaten is iets anders dan het ego loslaten. Het ego is er mijns inziens nog, maar het hindert niet langer. Een gedeconditioneerd ego is transparant geworden, biedt geen weerstand meer en laat daardoor vrijelijk doorstroming toe van het spirituele (ziele)element, waardoor het ego schijnbaar is opgelost (zoals een proper raam schijnbaar afwezig is) en het

inderdaad lijkt alsof er geen ‘kapitein op het schip is’ (blz. 181)... Ik zeg wel ‘schijnbaar’ en ‘lijkt’. Want als er letterlijk ‘nobody home is’ (blz.181), ja, dan is er ook ‘niemand’ meer die sterft, ‘niemand’ die opgenomen wordt in het eigen zielelicht, en uiteraard ook ‘niemand’ meer die reïncarneert, laat staan herinneringen heeft aan persoonlijke vorige levens...

En hier raak ik een punt dat al helemaal onbesproken is gelaten in **Metanoia**: hoe zit het met de inhoud van de ‘droom’ van de ‘Ontwaakte’ en waar komt die dwingende ‘droom’inhoud vandaan? Ik mis met andere woorden gans het evolutionaire psycho-energetische stuk van de metanoia. Daarmee bedoel ik: integratie van vorige levenstrauma’s, schoonmaken van karmische lijnen, etc.. etc.. Daar schijnen de door J.F. geciteerde ‘Ontwaakten’ niet mee bezig te zijn.

Samengevat:

Pas vanaf het einde van hoofdstuk 1 is **Metanoia** vernieuwend van inhoud en prettig om lezen, met bevlogen en scherp geformuleerde passages. Een goeie therapeutische relatie en meer openheid ten aanzien van verdere bewustzijns-evolutie, welke therapeut kan daar tegen zijn?

Maar...als je ‘onwetenden’ wil bijscholen moet je eerst laten zien dat je op zijn minst evenveel weet als de leerlingen weten. En daar wringt nu net het schoentje. Toch wel wonderlijk dat J.F., die in **Metanoia** een lang en warm pleidooi houdt voor het loslaten van ‘hypnotiserende concepten’, in hoofdstuk 1 niet zelf het goeie voorbeeld geeft en alvast begint met het loslaten van verouderde concepten die wetenschappelijk al lang achterhaald zijn.

Door die antipsychiatrische halsstarrigheid verliest hij veel krediet bij zijn collega-psychiaters die daardoor niet langer geïnteresseerd zijn in wat hij verder te vertellen heeft. Jammer is dat, maar ook begrijpelijk want, zeg nu zelf, wie wil er les krijgen in hogere wiskunde van een prof. die zijn tafels van vermenigvuldiging niet helemaal kent?

Ondanks mijn overvloedige kritiek vind ik **Metanoia**, afgezien van hoofdstuk 1, een fascinerend en aangrijpend boek. En ervaar ik de auteur als een integere zoeker en een aardige man, maar... die bij momenten toch de inhoudelijke synthese mist die hij zelf zo vurig bepleit. Hopelijk wordt **Metanoia** vervolgd.

Jean-Marie Decuypere

22-01-‘05